HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

3 octombrie 2013 *

„Competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială — Regulamentul (CE) nr. 44/2001 — Domeniu de aplicare — Capacitatea persoanelor fizice — Competență exclusivă în materia drepturilor reale imobiliare — Întindere — Procedură necontencioasă privind dreptul unei persoane puse sub curatelă având domiciliul într-un stat membru de a dispune de bunurile sale imobile situate într-un alt stat membru”

În cauza C-386/12,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Sofiyski gradski sad (Bulgaria), prin decizia din 29 iunie 2012, primită de Curte la 13 august 2012, în procedura inițiată de

Siegfried János Schneider,

CURTEA (Camera a treia),

compusă din domnul M. Ilešič, președinte de cameră, domnii E. Jarašiūnas și A. Ó Caoimh, doamna C. Toader (raportor) și domnul C. G. Fernlund, judecători,

avocat general: domnul N. Jääskinen,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru guvernul german, de T. Henze și de J. Kemper, în calitate de agenți;

— pentru guvernul ungar, de K. Szíjjártó și de A. Szilágyi, în calitate de agenți;

— pentru guvernul austriac, de A. Posch, în calitate de agent;

— pentru guvernul Regatului Unit, de A. Robinson, în calitate de agent;

— pentru Comisia Europeană, de V. Savov și de M. Wilderspin, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

* Limba de procedură: bulgara.

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 22 punctul 1 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2001, L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unei proceduri necontencioase introduse la cererea domnului Schneider, cetățean maghiar pus sub curatelă, în vederea obținerii autorizării de a vinde cota sa parte dintr-un bun imobil situat pe teritoriul Republicii Bulgaria.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Regulamentul nr. 44/2001

3 Considerentul (7) al Regulamentului nr. 44/2001 are următorul cuprins:

„Domeniul de aplicare al prezentului regulament trebuie să includă toate aspectele importante de drept civil și comercial, cu excepția anumitor aspecte bine definite.”

4 Considerentul (19) al regulamentului menționat este redactat astfel:

„Trebuie asigurată continuitatea între [Convenția din 27 septembrie 1968 privind competența judiciară și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 1972, L 299, p. 32, Ediție specială, 19/vol. 10, p. 3, denumită în continuare „Convenția de la Bruxelles”)] și prezentul regulament, fiind necesar să se prevadă unele dispoziții tranzitorii în acest sens. Aceeași necesitate a continuității trebuie garantată cu privire la interpretarea Convenției de la Bruxelles de către Curtea de Justiție a Comunităților Europene, iar Protocolul din 1971 [privind această activitate de interpretare a Curții, în versiunea sa revizuită și modificată,] trebuie să rămână, de asemenea, aplicabil în cazul procedurilor pendinte la data intrării în vigoare a prezentului regulament.”

5 Potrivit articolului 1 alineatul (1) și alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 44/2001:

„(1) Prezentul regulament se aplică în materie civilă și comercială indiferent de natura instanței. El nu se aplică, în special, în materie fiscală, vamală sau administrativă.

(2) Sunt excluse de la aplicarea regulamentului:

(a) starea și capacitatea persoanelor fizice, regimurile matrimoniale, testamente și succesiuni.”

6 Articolul 22 din același regulament, cuprins în secțiunea 6 din capitolul II al acestuia, intitulată „Competența exclusivă”, prevede:

„Următoarele instanțe au competență exclusivă, indiferent de domiciliu:

1. în materie de drepturi reale imobiliare sau de închiriere a unor imobile, instanțele din statul membru pe teritoriul căruia este situat imobilul.

[…]”

Dreptul bulgar

7 În conformitate cu articolul 168 alineatul 2 coroborat cu articolul 165 alineatul 4 și cu articolul 130 alineatul 3 din Codul familiei (Semeen kodeks), actele de dispoziție care au ca obiect bunuri imobile aflate în proprietatea persoanelor declarate parțial incapabile pot fi efectuate cu autorizarea Rayonen sad (tribunal teritorial) în raza căruia domiciliază aceste persoane, dacă actul de dispoziție nu este contrar intereselor acestora.

Litigiul principal și întrebarea preliminară

8 În temeiul legislației maghiare, domnul Schneider a fost pus sub curatelă de o instanță din Ungaria, care a numit în acest scop un reprezentant legal și curator autorizat, care este de asemenea resortisant maghiar.

9 În urma decesului mamei sale la 17 iunie 2009, domnul Schneider a moștenit jumătate dintr-un apartament situat în orașul Lovech (Bulgaria), cealaltă jumătate aparținând fratelui său.

10 Domnul Schneider, având acordul curatorului său, a introdus o cerere la Sofiyski rayonen sad (Tribunalul Teritorial din Sofia) în vederea obținerii autorizării de a vinde partea care îi aparține din bunul imobil menționat. În susținerea cererii, acesta a invocat avantajele pe care le-ar reprezenta vânzarea respectivă pentru a-i permite acoperirea nevoilor sale specifice în Ungaria, în special a cheltuielilor privind îngrijirile medicale constante și a celor privind cazarea într-un centru de îngrijire.

11 Prin decizia din 29 februarie 2012, Sofiyski rayonen sad a respins această cerere pentru motivul că actul de dispoziție privind bunul în cauză nu era în interesul persoanei declarate parțial incapabilă. Astfel, instanța respectivă a hotărât că era contrar intereselor domnului Schneider, major protejat prin curatelă, ca bunul său imobil să fie vândut și ca banii astfel obținuți să fie plasați într-un fond, în condițiile în care acesta ar rămâne, în același timp, fără locuință în Ungaria.

12 Domnul Schneider a declarat apel împotriva deciziei menționate la Sofiyski gradski sad (Tribunalul din Sofia).

13 Considerând că nu rezultă în mod clar din articolul 22 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001 dacă această dispoziție este aplicabilă procedurilor necontencioase precum cea cu care este sesizat, Sofiyski gradski sad a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 22 punctul 1 din [Regulamentul nr. 44/2001] se aplică numai procedurilor contencioase în materia drepturilor reale imobiliare sau se aplică și procedurilor necontencioase în care resortisanții unui stat membru, care au fost declarați parțial incapabili de către o instanță din acest stat membru, în conformitate cu legislația națională a acestui stat membru și în privința cărora a fost numit un curator (resortisant al aceluiași stat membru), solicită să dispună de un bun imobil aflat în proprietatea lor și care este situat pe teritoriul unui alt stat membru?”

Cu privire la întrebarea preliminară

14 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 22 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie interpretat în sensul că se aplică unei proceduri necontencioase inițiate de un resortisant al unui stat membru, declarat parțial incapabil prin punerea sub curatelă conform legislației acestui stat, în fața unei instanțe dintr-un alt stat membru în vederea obținerii autorizării de a vinde cota sa parte dintr-un bun imobil situat pe teritoriul acestui alt stat membru.

15 Toate statele membre care au prezentat observații în fața Curții, precum și Comisia Europeană consideră că se impune un răspuns negativ la această întrebare. Pe de altă parte, acestea apreciază că o procedură necontencioasă precum cea în discuție în litigiul principal ține de capacitatea persoanelor fizice în sensul articolului 1 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 44/2001.

16 În consecință, analiza întrebării preliminare va necesita și interpretarea dispoziției menționate din Regulamentul nr. 44/2001.

17 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că, potrivit articolului 1 alineatul (1) și alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 44/2001, acesta se aplică, indiferent de natura instanței sesizate, „în materie civilă și comercială", însă „starea și capacitatea persoanelor fizice" sunt excluse din domeniul de aplicare material al regulamentului respectiv.

18 Pe de altă parte, reiese dintr-o jurisprudență constantă a Curții că noțiunea „materie civilă și comercială" în sensul articolului 1 din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie considerată o noțiune autonomă care trebuie interpretată prin referire, pe de o parte, la obiectivele și la sistemul regulamentului menționat și, pe de altă parte, la principiile generale care reies din ansamblul sistemelor juridice naționale. Astfel, printre altele, domeniul de aplicare al aceluiași regulament trebuie stabilit, în esență, în temeiul elementelor care caracterizează natura raporturilor juridice dintre părțile în litigiu sau obiectul acestuia (a se vedea printre altele Hotărârea din 18 mai 2006, ČEZ, C-343/04, Rec., p. I-4557, punctul 22, și Hotărârea din 28 aprilie 2009, Apostolides, C-420/07, Rep., p. I-3571, punctele 41 și 42, precum și jurisprudența citată).

19 În vederea asigurării, în măsura posibilului, a egalității și a uniformității drepturilor și a obligațiilor care rezultă din Regulamentul nr. 44/2001 pentru statele membre și pentru persoanele interesate, interpretarea noțiunii „starea și capacitatea persoanelor fizice", în sensul articolului 1 alineatul (2) litera (a) din acest regulament, trebuie de asemenea să fie stabilită în mod autonom.

20 În ceea ce privește instanța competentă în materia drepturilor reale imobiliare, reiese din articolul 22 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001 că instanțele din statul membru în care este situat imobilul au competența exclusivă în această materie.

21 Trebuie de asemenea subliniat că, în jurisprudența referitoare la articolul 16 punctul 1 litera (a) din Convenția de la Bruxelles, care se aplică, potrivit considerentului (19) al Regulamentului nr. 44/2001, și pentru interpretarea articolului 22 punctul 1 din acesta, Curtea a decis că articolul menționat trebuie interpretat în sensul că această competență exclusivă a instanțelor din statul contractant în care este situat imobilul nu cuprinde toate acțiunile care privesc drepturi reale imobiliare, ci doar pe acelea care, în același timp, intră în domeniul de aplicare al convenției menționate și se numără printre cele care au ca obiect, pe de o parte, să stabilească întinderea, conținutul, proprietatea sau posesia unui bun imobil ori existența unor alte drepturi reale asupra acestor bunuri și, pe de altă parte, să asigure titularilor drepturilor respective protecția prerogativelor care decurg din titlul lor (a se vedea în special Hotărârea din 10 ianuarie 1990, Reichert și Kockler, C-115/88, Rec., p. I-27, punctul 11, precum și Hotărârea ČEZ, citată anterior, punctul 30).

22 Or, astfel cum susțin toate statele membre care au depus observații scrise, precum și Comisia, o cerere precum cea în discuție în litigiul principal nu intră în domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 44/2001.

23 Astfel, procedura inițiată la cererea domnului Schneider, resortisant maghiar pus sub curatelă, urmărește obținerea autorizării de a vinde cota sa parte dintr-un bun imobil situat pe teritoriul Republicii Bulgaria și aflat în indiviziune.

24 Trebuie arătat că, după cum reiese din decizia de trimitere, domnul Schneider solicită autorizarea menționată întrucât, în calitate de persoană pusă sub curatelă, este parțial lipsit de capacitatea de a-și exercita drepturile. Astfel, acesta nu poate dispune de bunurile sale imobile decât prin intermediul unei alte persoane care acționează în numele său, în calitate de curator, și cu autorizarea prealabilă a autorității judiciare.

25 Reiese de asemenea din decizia de trimitere că, în temeiul dispozițiilor din codul familiei bulgar, autorizarea judiciară menționată este o măsură de protecție pentru persoana pusă sub curatelă care este impusă prin lege pentru faptul că persoana respectivă nu mai poate efectua ea însăși acte de dispoziție cu privire la bunurile sale imobile. Astfel, după cum a arătat instanța de trimitere, o asemenea autorizare nu este acordată decât în cazul în care înstrăinarea bunului imobil în cauză este efectuată în interesul persoanei protejate.

26 Rezultă că cererea unei persoane puse sub curatelă privind obținerea autorizării de a dispune de bunul său imobil, precum cea care face obiectul procedurii principale, este o cerere care se raportează direct la capacitatea persoanei fizice în cauză în sensul articolului 1 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 44/2001. Astfel, necesitatea de a obține o autorizare judiciară pentru a putea efectua acte de dispoziție având ca obiect bunuri imobile care aparțin unor persoane puse sub curatelă este o consecință directă a incapacității juridice care afectează aceste persoane ca urmare a măsurii de protecție care li s-a aplicat pentru îndeplinirea unor asemenea acte.

27 O asemenea interpretare este susținută de raportul domnului Jenard cu privire la Convenția din 27 septembrie 1968 privind competența judiciară și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 1979, C 59, p. 1), al cărei domeniu de aplicare material coincide cu cel al Regulamentului nr. 44/2001. Astfel, rezultă din cuprinsul paginii 10 a acestui raport că aplicarea convenției amintite este limitată la „litigiile și [la] hotărârile care au ca obiect toate obligațiile contractuale sau extracontractuale care nu implică starea și capacitatea persoanelor sau domeniul succesiunilor, al testamentelor și al regimurilor matrimoniale sau falimentul ori asigurările sociale și că, în această privință, convenția trebuie interpretată în sensul cel mai larg”.

28 În sfârșit, în ceea ce privește împrejurarea că, în cauza principală, autorizarea judiciară de a vinde, solicitată de persoana pusă sub curatelă, privește un bun imobil aflat în proprietatea acesteia, trebuie constatat că acest aspect specific al procedurii principale nu poate fi considerat determinant pentru calificarea ei drept procedură care are ca obiect „drepturi reale imobiliare” în sensul articolului 22 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001. Astfel, după cum arată în mod întemeiat guvernele german, maghiar și al Regatului Unit, precum și Comisia, o asemenea procedură nu urmărește să stabilească întinderea, conținutul, proprietatea sau posesia unui bun imobil și nici, de altfel, să asigure persoanei puse sub curatelă, în calitate de proprietară a bunului menționat, protecția prerogativelor care decurg din titlul său de proprietate.

29 În această privință, trebuie constatat că la paginile 34 și 35 ale raportului domnului Jenard sus-menționat se arată, în comentariul referitor la articolul 16 din Convenția de la Bruxelles, că norma privind competența prevăzută la articolul 16 punctul 1 litera (a) din această convenție, corespunzătoare celei prevăzute la articolul 22 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001, care „se întemeiază pe obiectul cererii”, vizează „litigiile având ca obiect drepturi reale asupra unor imobile”.

30 Or, în cauza principală, procedura are ca unic obiect să stabilească dacă este în interesul persoanei declarate parțial incapabilă să își înstrăineze bunul imobil, fără a pune în discuție dreptul real ca atare pe care îl deține aceasta din urmă asupra bunului respectiv.

31 În lumina ansamblului considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că Regulamentul nr. 44/2001 și în special articolul 22 punctul 1 din acesta trebuie interpretat în sensul că nu se aplică unei proceduri necontencioase inițiate de un resortisant al unui stat membru, declarat parțial incapabil prin punerea sub curatelă conform legislației acestui stat, în fața unei instanțe dintr-un

alt stat membru în vederea obținerii autorizării de a vinde cota sa parte dintr-un bun imobil situat pe teritoriul acestui alt stat membru, întrucât o astfel de procedură ține de „capacitatea persoanelor fizice” în sensul articolului 1 alineatul (2) litera (a) din regulamentul menționat, care este exclusă din domeniul de aplicare material al acestuia.

Cu privire la cheltuielile de judecată

32 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială și în special articolul 22 punctul 1 din acesta trebuie interpretat în sensul că nu se aplică unei proceduri necontencioase inițiate de un resortisant al unui stat membru, declarat parțial incapabil prin punerea sub curatelă conform legislației acestui stat, în fața unei instanțe dintr-un alt stat membru în vederea obținerii autorizării de a vinde cota sa parte dintr-un bun imobil situat pe teritoriul acestui alt stat membru, întrucât o astfel de procedură ține de „capacitatea persoanelor fizice” în sensul articolului 1 alineatul (2) litera (a) din regulamentul menționat, care este exclusă din domeniul de aplicare material al acestuia.

Semnături